
ՄՐՅԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԽԹԱՆՈՒՄԸ ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՆՈՒՄՆԵՐԻ ՀԱՍՎԱՐԳՈՒՄ

ԱՐԱՄ ՍԻՄՈՆՅԱՆ

Մրցակցությունը շուկայական տնտեսության շարժիչ ուժն է, և հետևաբար այնպիսի երևույթները, ինչպիսիք են կոռուպցիայի դրսևորումները՝ հովանավորչություն, խարդախություն, կաշառակերություն, անհրաժեշտ է արմատախիլ անել՝ խթանելով իրական մրցակցությունը: Վերջինիս բացակայության պարագայում կոռուպցիան քաղցկեղի նման ներխուժում է տնտեսություն, ներսից ամբողջովին թուլացնում ու քայքայում և ի վերջո կործանում է այն:

Կոռուպցիայի դեմ պայքարը խիստ արդիական է Հայաստանում: Այն տնտեսագետների, լրագրողների, քաղաքագետների, սոցիոլոգների և շարքային քաղաքացիների ամենօրյա ուշադրության կենտրոնում է: Տարեցտարի կոռուպցիոն երևույթներն ավելի են թափանցում մեր կյանքի բոլոր ոլորտները՝ գործարարություն, առողջապահություն, շինարարություն, նույնիսկ գիտություն ու կրթություն, ու կաթվածահար անում դրանք: Դառնալով տնտեսության անբաժանելի մասը՝ կոռուպցիոն գործելաոճը կարծրանում է բնակչության մտածելակերպում, ստիպում կորցնել հավատն արդարության հանդեպ, անհատին՝ իր իսկ երկրում զգալ անպաշտպան ու անօգնական, խարխլում է վստահությունն առ երկրի կառավարություն և նրա կայացրած որոշումները և ի վերջո դառնում է բնակչության անառողջ հոգեբանության ու մտածելակերպի պատճառ:

Կոռուպցիան գոյություն է ունեցել բոլոր տնտեսական հասարակարգերում և բոլոր երկրներում՝ անկախ ռեժիմից¹: Այնուամենայնիվ այսօր էապես տարբեր են կոռուպցիայի զարգացման, դրսևորման, չափման և նրա դեմ պայքարի միջոցները: Օրինակ, եթե կոռուպցիան ԱՄՆ-ում, համաձայն օրենսդրության, երկու հանցանքներից մեկն է, որը կարող է պատճառ դառնալ նախագահի հրաժարականի, իսկ Չինաստանում՝ մահապատժի, ապա ՀՀ-ում շատ հաճախ այն դիտվում է որպես ուշադրության և երախտագիտության յուրօրինակ, իսկ երբեմն պարտադիր «դրսևորում»:

Կոռուպցիոն գործընթացները երկրի տնտեսությունը դարձնում են անմրցունակ, արգելակում տնտեսության զարգացումը, բացասական ազդեցություն թողնում գործարար միջավայրի վրա, նվազեցնում օտարերկրյա կազմակերպությունների համագործակցության ու ներդրումային հետաքրքրվածության աստիճանը, խարխլում միջազգային հեղինակությունը, ինչո՞ւ է՝ նաև խթանում արտագաղթը: Այստեղ է, որ հաշվի առնելով աշխարհում տեղի ունեցող անընդհատ փոփոխություններն ու *անհատի* շա-

---

¹ Տե՛ս **Robinson M.**, Corruption and development. Frank Cass Publishers, New York, 1998:

հաղորդումը, առաջնային է դառնում բոլորի համար մեկնարկային հավասար հարթակի տրամադրումը՝ առաջացնելով իրական մրցակցություն, որը յուրաքանչյուր երկրի բնականոն զարգացման ու մրցունակ տնտեսության ձևավորման հիմքն ու երաշխիքն է²:

Կոռուպցիայի դեմ պայքարի և մրցակցության խթանման նպատակ էր հետապնդում Հայաստանի Հանրապետության պետական գնումների ողջ համակարգը կարգավորող 1998 թ. ընդունված «Գնումների մասին» ՀՀ օրենքը³: Մեկ անգամ չէ, որ կառավարման ամենավերին ատյաններում, մինչև իսկ ՀՀ նախագահի կողմից անդրադարձ է կատարվել սույն օրենքին և դրա հետ կապված խնդիրներին: Ինչպիսիք, մինչ օրս ինչպես օրենսդրական դաշտում, այնպես էլ ողջ գնումների համակարգում առկա են նկատելի բացթողումներ և թերություններ՝ չնայած «Գնումների մասին» ՀՀ օրենքի ու որոշումների տարեցտարի փոփոխության ենթարկվելուն: Այս փոփոխությունները, որոնց նպատակը համակարգը բարեփոխելն է, հաճախ խանգարում են մասնագետներին ու գնման գործընթացի մասնակիցներին հարկ եղած պարագայում պաշտպանելու իրենց շահերը: Մասնավորապես, եթե սկիզբ ընդունենք «Պետական գնումների» (պետական պատվերի), քլիրինգային առաքումների և միջպետական պայմանագրերի շրջանակներում մատակարարված ապրանքների և մատուցված ծառայությունների մասով հարկային արտոնություններ սահմանելու մասին 10.05.1998 թ. ուժի մեջ մտած օրենքը, ապա դրանից հետո մինչ օրս ընդունվել են «Գնումների մասին» փոփոխություններով (05.06.2000 թ., 01.01.2005 թ. և 01.01.2011 թ.) 3 օրենք, 2 հիմնական որոշում (№ 853-Ն 05.06.2008 թ. և № 168-Ն 10.02.2011 թ.), մի շարք փոփոխություններ և լրացումներ այդ որոշումների մեջ, ինչպես նաև ֆինանսների նախարարության կողմից գնումների գործընթացին վերաբերող բազմաթիվ հրամաններ (օրինակ՝ միայն 2013 թ. առաջին 8 ամիսների ընթացքում մեկ տասնյակից ավելի):

Միգուցե բազմաքանակ փոփոխություններն են պատճառը, որ «Գնումների մասին» ՀՀ օրենքի կամ որոշման որոշ կետեր միանշանակ չեն մեկնաբանվում կամ նույնիսկ հակասում են միմյանց: Մասնավորապես, 2011 թ. հունվարի 1-ին ուժի մեջ մտած «Գնումների մասին» ՀՀ օրենքի հոդված 25-ի 9-րդ կետում նշվում է, որ մասնակցի կողմից առաջարկվող գինը, որը ներառում է մի շարք ծախսեր, չի կարող պակաս լինել դրանց ինքնարժեքից, 18.04.2013 թ. № 372-Ն որոշման 48 կետի համաձայն՝ մասնակցի գնային առաջարկը ներկայացվում է ինքնարժեք և ավելացված արժեքի հարկ ընդհանրական բաղադրիչներից բաղկացած հաշվարկի տեսքով, իսկ 20.09.12 № 1259-Ն որոշման 2-րդ կետի համաձայն՝ գնման գործընթաց կազմակերպելիս պատվիրատուներն առաջնորդվում են լիազոր մարմնի սահմանած հրավերի և պայմանագրի օրինակելի ձևով, մինչդեռ 21.08.2013 թ. դրությամբ ՀՀ ֆինանսների նախարարության հրապարակած հրավերի օրինակելի ձևում՝ հավելված 4-ում ներկայացված աղյուսակում, նշվում է «արժեք» հասկացությունը, այնուհետև պար-

² Տե՛ս **Hayek F.**, Individualism and economic order. The University of Chicago Press, 1996:

³ Տե՛ս www.arlis.am - Հայաստանի իրավական տեղեկատվական համակարգ:

զաբանվում, որ «արժեքը» ներառում է ինքնարժեքը և շահույթը, որը հնարավորություն չի ընձեռում հասկանալ, թե որն է մասնակցի հետ բանակցության թույլատրելի ներքին շեմը, ինչը չի հանգեցնի նույն օրենքի խախտման, հետևաբար՝ մասնակցի կողմից հակաօրինական մրցակցային ռազմավարության:

2011 թ. հունվարի 1-ին ուժի մեջ մտած «Գնումների մասին» ՀՀ օրենքի հոդված 3-ում նշվում է, որ գնումների գործընթացի հիմնական սկզբունքներից են գնման գործընթացի՝ միասնական կանոններով, մրցակցային, ֆափանցիկ, հրապարակային և ոչ խտրական հիմունքներով կազմակերպումը, ինչպես նաև մասնակիցների շրջանակի ընդլայնումն ու նրանց միջև մրցակցության խրախուսումը: Մյուս կարևոր սկզբունքը ցանկացած անձի համար գնման գործընթացին մասնակցելու իրավահավասարությունն ապահովելն է, անկախ նրա օտարերկրյա ֆիզիկական անձ, կազմակերպություն կամ քաղաքացիություն չունեցող անձ լինելու հանգամանքից⁴:

Համաձայն նույն օրենքի հոդված 13-ի 1-ին կետի՝ բաց ընթացակարգի գնումների հայտարարությունները տեղեկագրում հայերենից բացի հրապարակվում են նաև ռուսերեն և անգլերեն, որն իրոք հնարավորություն է տալիս ընդլայնելու հնարավոր մասնակիցների ցանկը, սակայն մյուս կողմից՝ նույն հոդվածի 2-րդ կետում նշվում է, որ մրցույթի հայտերը ներկայացվում են հայերեն, և միայն 50, 0 մլն դրամը գերազանցող գնումների, այն էլ միայն հրավերով նախատեսված դեպքերում հայտերը հայերենից բացի կարող են ներկայացվել նաև անգլերեն և/կամ ռուսերեն: Քանի որ բոլոր փաստաթղթերը պետք է ներկայացնել հայերեն, որը միջազգային լեզու չէ, իսկ փաստաթղթեր ներկայացնելը բավականին ժամանակատար ու ծախսատար գործընթաց է, և երբեմն թարգմանության ծառայությունների գումարը գերազանցում է ակնկալվող շահույթը, պոտենցիալ մասնակիցը դառնում է անմրցունակ:

Ըստ գնումների գործընթացի կազմակերպման մասին ՀՀ կառավարության 2011 թ. 168-Ն որոշման 83 կետի՝ մրցույթում առաջին տեղն զբաղեցրած մասնակիցը պետք է հայտով ներկայացնի վարկային գծի տրամադրման մասին բանկի հետ կնքված պայմանագիր կամ բանկային երաշխիք, որի չափը չպետք է պակաս լինի մասնակցի գնային առաջարկի 10 %-ից: Այս պահանջն ապահովում է մասնակցի հուսալիությունը, սակայն քանի որ Գերմանիայում, Անգլիայում, Ռուսաստանի Դաշնությունում և մի շարք այլ երկրներում բանկային երաշխիքի մասին փաստաթուղթը որպես պայմանագրային երաշխիք տրամադրվում է միայն հաղթող (ընտրված) մասնակցին, այդ պահանջը մասնակցին հաճախ ստիպում է կան դիմել աճօրինական քայլերի, կան պարզապես ետ է պահում մրցույթին մասնակցելուց⁵:

Ինքնին հասկանալի է, որ գնումների մատչելի և պատշաճ մակարդակով անցկացվող ընթացակարգերը հնարավորություն կընձեռեն բարձրացնելու ՀՀ հեղինակությունը և ճանաչումը գործարար աշխարհում, ձեռք բերելու հուսալի և շահավետ օտարերկրյա գործընկերներ, որոնք հետագա-

⁴ Տե՛ս «Գնումների մասին» ՀՀ օրենք, ուժի մեջ մտած 01.01.2011 թ.:

⁵ Տե՛ս Федеральный закон от 05.04.2013 № 44 – Ф3 "О контрактной системе в сфере закупок товаров, работ, услуг для обеспечения государственных и муниципальных нужд":

յում կարող են ներդրումների աղբյուր դառնալ: Միգուցե այդ հանգամանքներով էլ պայմանավորված է էլեկտրոնային գնումների համակարգի ներդրման և շահագործման ձգտումը. չէ՞ որ կոռուպցիայի ձևավորման պարարտ աղբյուր են մեծածավալ թղթաբանությունը և արհեստականորեն ձգձգվող գործընթացները⁶, իսկ սույն օրենքի նպատակը ոչ թե մեծածավալ ընթացակարգերի անցկացումն է, այլ ստացված արդյունքը: Էլեկտրոնային գնումների պատշաճ մակարդակով կիրառման պարագայում՝

- էապես կկրճատվի թղթաբանության ծավալը,
- կբարձրանան գործընթացի թափանցիկությունը և պաշտպանվածությունը,
- գնման ողջ գործընթացն ավելի հասանելի կդառնա բոլոր մասնակիցների համար՝ անկախ նրանց գտնվելու վայրից,
- կնվազեն փոստային ու տրանսպորտային ծախսերը և այլն:

Նշենք սակայն, որ նկատելի հիմնախնդիրներ կան նաև վերոնշյալների հետ կապված: Մասնավորապես, «էլեկտրոնային գնումների համակարգի ներդրման ռազմավարությունը հաստատելու մասին» ՀՀ կառավարության 26.01.2006 թ. № 137-Ն որոշման մեջ նշվում է⁷, որ գնումների համակարգում ներգրավված մարմինների ու մասնագետների կարողությունները զարգացնելու նպատակով ՀՀ-ի և ՀԲ-ի միջև կնքվել է 247.000 ԱՄՆ դոլար գումարով «Պետական գնումների բարեփոխումների զարգացման տեխնիկական աջակցության» TF 052434 դրամաշնորհի համաձայնագիրը, որտեղ, ի թիվս բարեփոխման այլ ուղղությունների, ենթադրվում է էլեկտրոնային գնումների համակարգի եռափուլ լրամշակում և ներդրում 2006-2009 թթ. ընթացքում, ընդ որում՝ նախատեսվում էր, որ ոչ էլեկտրոնային կամ ավանդական գնումների համակարգը կշարունակի գործել էլեկտրոնային համակարգի ներդրումից հետո մեկ տարվա ընթացքում:

Պարզապես արձանագրենք, որ առաջին էլեկտրոնային ընթացակարգը հայտարարվել է միայն 2011 թվականին: Ընդ որում՝ նույն տարվա ընթացքում հայտարարված 14870 ընթացակարգից միայն 3-ն է իրականացվել էլեկտրոնային եղանակով, և միայն մեկն է կայացել: Պատկերն էականորեն չի փոխվել հաջորդ տարում. 2012 թվականին էլեկտրոնային եղանակով հայտարարվել է ընդհանուր առմամբ 55 գում (կայացել է 34-ը), իսկ համակարգի շահագործման երրորդ տարվա առաջին եռամսյակում հայտարարվել է միայն 99 բաց ընթացակարգ: Այս փաստերի առկայության պայմաններում առհասարակ ավելորդ է խոսել համակարգի լիարժեք ներդրման, շահագործման կամ որակի մասին:

Ավելին, ցայսօր հանրապետությունում լիարժեք լուծված չէ նաև էլեկտրոնային գնումների տեխնիկական անհրաժեշտ ապահովվածության խնդիրը, կան դժվարություններ բարձրորակ մասնագետների ուսուցման ու վերապատրաստման հարցում և՛ մայրաքաղաքում, և՛ առավել ևս մարզերում: Թերևս այս նպատակով 2011 թ. հունվարի 1-ին ուժի մեջ մտած «Գնումների մասին» ՀՀ օրենքի հոդված 15-ի համաձայն՝ 2012 թվականի

⁶ Տե՛ս **Латов Ю. В., Ковалев С. Н.** Теневая экономика. М. 2006:

⁷ Տե՛ս «ՀՀ կառավարության Որոշում, 26. 01. 2006 թ. № 137-Ն, էլեկտրոնային գնումների համակարգի ներդրման ռազմավարությունը հաստատելու մասին»:

հունվարի 1-ից սկսած՝ յուրաքանչյուր կազմակերպության համակարգող ստորաբաժանման աշխատակիցները, պաշտոնատար և հրավիրված անձինք պետք է ընդգրկված լինեն լիազորված մարմնի՝ ՀՀ ֆինանսների նախարարության կողմից հրապարակվող գնումների որակավորված մասնագետների ցուցակում: Այստեղ կարևորվում է պատշաճ հետևողականությունը այս ցուցակներում մասնագետների ներառման սկզբունքի, ինչպես նաև մրցութային ընթացակարգերի օրինականության պահպանման համար:

Համակարգի բարելավմանը կարող են նպաստել գործող թե՛ գծով հստակ և համարժեք խորհրդատվության տրամադրումը, բողոքներին արագ և անկանխակալ արձագանքումն ու արդար վճիռների կայացումը: Հարկ է նշել, որ, օրինակ, 2011 թ. ստացված 26 բողոքների միայն 56.7 %-ն է (15 բողոք) բավարարվել: 2012 թ. ստացված 38 բողոքներից բավարարվել է միայն 44.7 %-ը (17 բողոք), իսկ 2013 թ. առաջին եռամսյակում ամփոփված բողոքների կեսը նույնպես չի բավարարվել⁸: Այս ամենը կարող է անվստահություն և թերահավատություն առաջացնել գնումների գործընթացի մասնակիցների շրջանում, ինչպես նաև միտում՝ պատվիրատուների հետ սեփական հարաբերությունները կարգավորելու նպատակով բողոքարկման խորհուրդ դիմելու փոխարեն ինքնուրույն լուծելու սեփական խնդիրները՝ ոչ օրինական ճանապարհով: Այնուհետև խաթարված վստահության հետևանքով ավելի ու ավելի քիչ մասնակից կդիմի իր իրավունքներն օրենքով պաշտպանելուն, որն էլ իր հերթին կհանգեցնի առանց այդ էլ բավականին բարդ վերահսկվող գործընթացի թերությունների ու բացթողումների խորացմանն ու ի վերջո՝ անկառավարելիությանը: Խնդրի լուծմանը կնպաստի նաև ՀՀ կառավարության 2011 թ. 168-Ն որոշման 8-րդ կետի պահանջի հետևողական իրականացումը, այսինքն՝ արգելել պաշտոնատար և կողմնակի այլ անձանց ուղղակի կամ անուղղակի միջամտությունը հանձնաժողովի գործունեությանը, ինչպես նաև գնումների համակարգի մասնագետներին իրենց իրավասությունների և պարտականությունների կատարման ընթացքում տալ ազատ գործելու և կողմնակի կարգադրություններից զերծ մնալու գործնական հնարավորություն:

Անցանկալի է նաև, որ տարեցտարի նվազում է միջին մասնակցությունը գործող շրջանակային համաձայնագրերով, բաց և պարզեցված ընթացակարգերով կատարված գնումներին. 2011թ.-ին եղել է 2.93 մասնակից, 2012 թ.-ին՝ 2.76 և 2013 թ.-ին՝ 2.67 մասնակից⁹:

Վերջինս այնքանով է մտահոգիչ, որ հաճախ որքան բարձր է մասնակցության մակարդակը մրցութային ընթացակարգերին, այնքան ավելի բարձր է տնտեսման ցուցանիշը: Օրինակ՝ 2011 թ. ամենամեծ մասնակցությունը եղել է շրջանակային համաձայնագրերի միջոցով կազմակերպված գնումներին, իսկ միջին մասնակցության մակարդակը մեկ ընթացակարգին եղել է 4.8 միավոր մասնակից, իսկ տնտեսումը՝ ընդհանուր արժեքի շուրջ 53.7 %-ը: Բաց և պարզեցված ընթացակարգի պարագայում միջին մասնակցությունը համապատասխանաբար կազմել է 2.1 և 1.9 միավոր, և առաջին դեպքում ընդհանրապես տնտեսում չի եղել, իսկ երկրորդի պարագայում՝ ընդամենը 2 %:

⁸ Տե՛ս www.procurement.am Հայաստանի Հանրապետության գնումների համակարգ:

⁹ Տե՛ս նույն տեղը:

2012 թ. ընդհանուր միջին մասնակցության մակարդակը 2011-ի համեմատ անկում է ապրել՝ 2.5-ից 1.7, հետևաբար նվազել է նաև հաշվարկային տնտեսման ցուցանիշը՝ 2011 թ. 28.6 %-ի համեմատ՝ 2012 թ.-ին շուրջ 3.7 %:

2013 թ. առաջին կիսամյակում մրցույթների միջին մասնակցության մակարդակը եղել է մոտ 2.7 մասնակից: Շրջանակային համաձայնագրերի դեպքում մասնակցությունը կազմել է 4.3 միավոր, խնայողությունը՝ նախահաշվային արժեքի 7.6 %-ը, պարզեցված և բաց ընթացակարգերի դեպքում՝ մասնակցությունը 1.6 և 2.1 միավոր մասնակից, համապատասխանաբար՝ 4.5 % և 4.9 % խնայողությամբ:

Սակայն այստեղ խնդիրը միայն մասնակիցների թվի ավելացումը չէ: Եթե հաշվի առնենք, որ գնումների ընթացքում հաղթող կազմակերպությունների մեծ մասը (որոնք ունեն նմանատիպ պայմանագրեր) իրականում չի ապահովում բարձր որակ, քանի որ, օրինակ, նույն ընկերությունը կարող է կնքած լինել բազմապրոֆիլ շրջանակային համաձայնագրեր: Հետևաբար, անհրաժեշտ է ավելի հետևողական լինել այսպիսի ընկերությունների որակավորման, գրանցման և վերահսկողության հարցում:

«Գնումների գործընթացի կազմակերպման մասին» ՀՀ կառավարության 2011 թ. 168-Ն որոշման 81-րդ կետի համաձայն՝ մասնակիցների «Մասնագիտական փորձառություն» չափանիշը գնահատվում է բավարար, եթե մասնակիցը հայտով ներկայացնում է հայտարարություն, որ հայտը ներկայացնելու օրվան նախորդող երեք տարիների ընթացքում պատշաճ ձևով իրականացրել է համանման (նմանատիպ) առնվազն մեկ պայմանագիր: Ընդ որում, դրա շրջանակներում մատակարարված ապրանքների (կատարված աշխատանքների և մատուցված ծառայությունների) ծավալը պակաս չէ տվյալ գնման ընթացակարգի շրջանակներում կատարվող գնումների ծավալի առնվազն հիսուն տոկոսից: Փաստորեն սա սահմանափակում է նորաստեղծ ընկերությունների՝ տեղերներին մասնակցելու հնարավորությունը՝ կամ ընկերություններին դուրս թողնելով մրցակցությունից, կամ մղելով անօրինական գործողությունների:

Սույն հոդվածում դիտարկեցինք պետական գնումների համակարգում տեղի ունեցող հիմնական զարգացումները գոյություն ունեցող հիմնախնդիրների և հնարավոր լուծումների հետ միասին: Ամփոփելով կարելի է եզրահանգել, որ, չնայած համակարգին դարձվող մեծ ուշադրությանը, այնուամենայնիվ դեռևս էական են ինչպես օրենսդրական դաշտում առկա հակասություններն ու թերությունները, այնպես էլ գործընթացի կազմակերպմանն առնչվող բացթողումները: Համակարգի ներսում մրցակցության վրա բացասաբար ազդող այս գործոնները միայն իրական ցանկություն ունենալու և հետևողականություն ցուցաբերելու պարագայում է հնարավոր վերացնել՝ ձեռնարկելով համապատասխան քայլեր, որոնք կնպաստեն ողջ համակարգի արդիականացմանը: Արդյունքում հաջողության հասնելու գլխավոր նախապայմանն իրական մրցակցության խթանումն է՝ ցուցաբերելով համակարգային մոտեցում, փակ շղթայից խուսափելու համար:

Բանալի բառեր – *ըրգակցութիւն, պետական գնումների համակարգ, կոռուպցիա*

АРАМ СИМОНЯН – *Стимулирование конкуренции в сфере государственных закупок.* – Конкуренция – движущая сила рыночной экономики, и препятствующая ей коррупция подлежит ликвидации. Коррупция, как опухоль, окутывает экономику, подрывает изнутри, разрушает и в конце концов уничтожает. В статье содержится анализ основных показателей в системе государственных закупок и существующих в ней проблем, а также предложены возможные их решения. Хотя госзакупкам уделялось и уделяется немало внимания, здесь до сих пор имеют место противоречия в законах и лазейки для различных махинаций, увеличивающие коррупционные риски. Следует системно модернизировать всю сферу государственных закупок и стимулировать в ней реальную конкуренцию.

Ключевые слова: *конкуренция, государственные закупки, коррупция, теневая экономика*

ARAM SIMONYAN – *Promoting Competition in Public Procurement System.* – The competition is the driver of the market economy hence the obstacles such as corruption and its manifestations that deteriorate fair competition need to be eliminated. In case of lack of real competition the corruption as a cancer penetrates into the economy, completely weakens it and ruins the economy in the end.

Due to the analysis, in this article we studied the main developments in the procurement system in line with the ongoing problems and possible solutions. Summarizing, we can admit that despite the huge attention to the procurement system, essential contradictions and legal loopholes as well as procedural problems still exist that enable manipulation in the process of procurement and consequently increase corruption risks. Therefore the main precondition for success is the modernization of the whole system and the promotion of genuine competition by applying systematic approach in order to avoid the vicious circle.

Key words: *competition, procurement system, corruption, e-procurement, shadow economy*